

Jerker Idestam-Almquist
Ekolog
Telefon 08-508 27 496
jerker.idestam@miljo.stockholm.se

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden

REDOVISNING AV TILLSYNSARBETET I STADENS NATUR- OCH KULTURRESERVAT 2009

Förslag till beslut

- 1 Godkänna Miljöförvaltningens redovisning
- 2 Översända redovisningen till Länsstyrelsen, Exploateringsnämnden, Trafik- och renhållningsnämnden, Stadsbyggnadsnämnden och Stadsmuseet samt till stadsdelsnämnderna i Skarpnäck, Skärholmen, Södermalm, Bromma, Hässelby-Vällingby, Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista.

Gunnar Söderholm

Gustaf Landahl

Sammanfattning

Sju av åtta reservat i Stockholm håller alltså en god kvalitet för de värden de är avsedda att bevara. I Igelbäckens kulturresevat däremot har såväl rekreativvärdena som naturvärdena påverkats kraftigt under året av E18 bygget och dess kringåtgärder.

Reservaten betyder mycket för invånarnas välbefinnande och ger möjlighet att bevara ett varierat växt- och djurliv i staden för framtiden. Insatser har gjorts för att öka både natur- och rekreativvärden i områdena, men mer satsningar på den kontinuerliga skötseln behövs för att kunna upprätthålla en god status i reservaten framöver.

Ovanligt många tillstånds- och dispensärenden har hanterats under 2009, vilket tagit mycket tillsynstid i anspråk i form av internremisser och uppföljning. Påbörjade och planerade motorvägsbyggen i reservaten har medfört ett stort behov av tillsynsinsatser för att skydda bevarandevärdena.

Tillsynsarbetet har i övrigt inneburit hantering av klagomål samt att försöka få till stånd förbättringsåtgärder. Förvaltningen har även bistått skötselansvariga med råd, naturvårdskompetens och faktaunderlag om tillståndet hos djur- och växtlivet.

Bakgrund

Att vistas i naturmiljö har många positiva effekter för människors hälsa, bl.a. förbättras förmågan att återhämta sig från stress, och barns lek i natur gynnar motoriken och koncentrationsförmågan. Naturen i storstaden har ett extra högt bruksvärde för rekreation i och med att den är en viktig resurs för många.

Natur- eller kulturresevat kan enligt 7 kap. miljöbalken bildas för att bevara och utveckla grönområden med ett särskilt stort värde för människor, djur och växter. Reservaten har särskilda syften och föreskrifter som formuleras på olika sätt beroende på reservatets karaktär och de värden man vill skydda. Skötselplaner fastställs som beskriver hur området ska skötas för att ta tillvara natur-, kultur- och rekreationsvärdena. Områdesskyddet innebär att markanvändningen är reglerad för att säkra nuvarande och kommande generationers upplevelser av ett rikt natur- och kulturlandskap.

RESERVATSARBETET I STOCKHOLMS STAD

I Stockholms stad finns åtta kommunalt skyddade naturområden: Judarskogen, Kyrksjölöten, Hansta, Grimsta, Flaten, Nackareservatet, Sätmaskogen och Igelbäcken. De nyttjas av en mängd olika besökare; skolor, daghem, intresseföreningar, idrottsklubbar, badgäster, kolonister och en naturströvande allmänhet. I reservatsbesluten har man tagit hänsyn till nuvarande friluftaktiviteter, men om behov uppstår av nya aktiviteter som ligger i linje med reservatens syften kan staden bevilja tillstånd och dispenser från bestämmelserna.

Inom staden arbetar flera aktörer med reservaten. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för inrättande samt beslutar om tillstånd och dispenser. Förvaltarenskapet, d.v.s. löpande skötsel och investeringar, ligger främst på respektive stadsdelsnämnd, med undantag för Hansta och Igelbäcken som förvaltas av Trafik- och renhållningsnämnden.

Exploateringsnämnden representerar markägaren och upprättar skötselplaner. Miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet för områden som staden skyddat enligt 7 kap. miljöbalken.

Miljöförvaltningens tillsyn inriktas främst på att kontrollera att reservatens föreskrifter samt tillstånds- och dispensbeslut rörande dessa efterlevs. Arbetet finansieras med tillsynsavgifter.

Reservaten ska kunna fungera för många olika brukare. Besökarna ska uppleva trygghet, ”ordning och reda”. Närvaro från stadens sida kan motverka onödiga motsättningar och skadegörelse, vilket kan bidra till en positiv spiral där staden, enskilda verksamhetsutövare och allmänheten hjälps åt att ta ansvar för naturen.

En viktig del av tillsynsarbetet är förebyggande och stödjande insatser.

Miljöförvaltningen har rollen att informera om syfte, föreskrifter och bevarandevärden i reservaten. Förvaltningen bidrar även med naturvårdskompetens vid skötselåtgärder och

dispensgivna arbetsföretag m.m. i syfte att undvika överträdelser. Samarbetet med berörda stadsdelsförvaltningar spelar en särskilt viktig roll.

Förvaltningens synpunkter

TILLSYNSINSATSER OCH STATUSUPPFÖLJNING

En översiktlig sammanställning av gjorda tillsynsinsatser 2009 samt en bedömning av bevarandestatus har gjorts för respektive reservat och redovisas i bilaga 1 och 2. Med bevarandestatus avses tillståndet för de värden reservaten är avsedda att bevara, vilka anges i respektive reservats beslutade syfte eller ändamål.

Stadens skyddade naturområden bedöms överlag vara i relativt gott skick och efterlevanden av föreskrifterna är, med vissa undantag, god. Dock finns utrymme för förbättringar. Satsningar har gjorts för att öka både natur- och rekreationsvärden i reservaten, men mer satsningar på den kontinuerliga skötseln behövs för att kunna upprätthålla en god status i reservaten framöver.

Stadens fornminnesgrupp har under många år utfört betydande skötselinsatser för reservaten till en låg kostnad. För stadsdelsförvaltningarna som förvaltar sex av stadens reservat har fornminnesgruppens arbete inte kostat någonting t.o.m. 2008. Under 2009 skulle stadsdelarna betala för fornminnesgruppens arbete, vilket ledde till att de avstod från att beställa skötselåtgärder. Fornminnesgruppen utförde ändå en del angelägna skötselåtgärder åt bl.a. Skarpnäcks- och Hässelby-Vällingbys stadsdelar, men arbetade framförallt i reservaten på Järvafältet, som Trafikkontoret i samarbete med Exploateringskontoret förvaltar. Under 2010 kommer fornminnesgruppen att läggas ner. Stadsdelarna har inte tilldelats några extra resurser med anledning av detta, vilket medför att det finns en risk att reservatsskötseln kommer att bli eftersatt.

Friluftslivets nyttjande fungerar överlag bra och i flera reservat har förutsättningar skapats för en ökad biologisk mångfald. Exempel på satsningar som gjorts under 2009 är restaurering av ekmiljöer i alla tre reservaten i Söderort och i Hansta, återetablering av större vattensalamander i Judarskogens naturreservat och stängsling av hagmarker vid Hägerstalund. För rekreation har bl.a. nya motionsspår anlagts i Nackareservatet och Flatenreservatet har fått en ny officiell badplats vid Skrubba.

Reservatens bevarandestatus påverkas också av exploateringar såväl inne i reservaten som i deras omgivning. Flera anläggningar och byggen har påbörjats eller planeras inne i reservaten eller strax utanför. Byggen som satte igång 2009 var bostäder vid Blackebergs och ridhus vid Åkeshov och Sätra. Exempel på planerade byggen och anläggningar är begravningsplats vid Granholmstoppen, biogasanläggning vid Flatenvägen, bebyggelse vid nuvarande Sätra ridstall, Åkeshovs slott, Tyska botten, väster om Maltesholm och på överdäckningen av nya E18.

De mest omfattande exploateringarna är motorvägsbyggena E18 och Förbifart Stockholm. Igelbäckens kulturresevat påverkas kraftigt av E18 bygget och dess

följdåtgärder som bl.a. massupplag, serviceväg vid Skogvaktarkärret, flyttning av kraftledning, ny vattenledning samt byggande av ny gång- och cykelväg. Projektet leder till biotopförluster såväl inne i reservatet som utanför. Upplevelsevärdena av landskapet har också försämrats och under 2009 har även framkomlighet och säkerhet för gående och cyklister varit dålig i södra delen av reservatet.

Förbifart Stockholm planeras att gå genom fyra av stadens åtta reservat; främst i tunnel, men även i ytläge. Störst permanent påverkan på reservaten förväntas där vägen ska gå i ytläge i Järvarereservaten. Under byggskedet kommer påverkan på området vid Sättra varv i Sätterskogens naturreservat att vara omfattande. För att hänsyn ska tas till reservatens bevarandevärden vid planeringen av trafikleden har miljöförvaltningen deltagit i många fältbesök och möten med Vägverket och dess konsulter.

Efterlevnad av bestämmelser

Under 2009 har flera ingrepp gjorts i stadens naturreservat utan tillstånd. Dessa ingrepp är en byggväg, nedläggning av ledning och fyllnadsmassor för en annan byggväg i Grimsta reservatet, nedgrävning av ledningar i Sätterskogens naturreservat, ett upplag i Kyrksjölöten naturreservat och dragning av belysningskabel i Nackareservatet. När arbeten utförs utan tillstånd ökar risken för att ingreppen skadar reservatens bevarandevärden. I de flesta fallen är staden själv ansvarig för att ingreppen utförts utan tillstånd. För att undvika liknande fel framöver har Miljöförvaltningen, tillsammans med Stadsbyggnadskontoret, informerat Idrottsförvaltningens planeringsavdelning om stadens natur- och kulturresevat och hur de kan få information om vilka föreskrifter som gäller och hur de söker tillstånd. Förvaltningen kommer att ta initiativ till att fler förvaltningar informeras på liknande sätt.

Tillsynsarbetet under 2009 har i hög grad präglats av händelsestyrda insatser, då ovanligt många dispens- och tillståndsärenden varit aktuella i reservaten. Villkoren i Stadsbyggnadsnämndens givna tillstånd har i regel följts, men i vissa fall har extrainsatser behövts för att säkerställa efterlevnaden av bestämmelserna.

Miljöförvaltningen har handlagt flera klagomål under 2009, främst om nedskräpning, markskador, upplag, buller, lösspringande hundar, avverkning av träd och annat som upprör besökare eller försämrar möjlighet till avkoppling och trivsel i reservaten. Andra klagomål har t.ex. gällt träd som bekymrar boende i nya hus vid ett reservat.

Rådgivning och samverkan

Förvaltningens ekologer har besökt samtliga åtta reservat vid ett flertal tillfällen. Totalt har drygt 90 fältbesök gjorts i reservaten under 2009. Antalet fältinspektioner tillsammans med förvaltare har varit nästan dubbelt så många 2009 som 2008 och fältbesök med andra verksamhetsutövare var 70 % fler. Även antalet möten med olika verksamhetsutövare var markant fler (60%) än 2008. Många av fältbesöken och mötena under 2009 har varit händelsestyrda, men fältbesök har även gjorts tillsammans med förvaltarna där råd har lämnats angående angelägna skötselåtgärder.

Information om reservaten till allmänheten har under perioden fortsatt att förbättras. Miljöförvaltningen har uppdaterat informationen på stadens hemsida vid flera tillfällen. Exploateringskontor, Idrottsförvaltning och stadsdelsförvaltningar har satt upp skyltar, bl.a. i Nackareservatet och Igelbäcksreservatet. Naturskolor för barn, ungdomar och personal inom skola och barnomsorg har fortsatt sin verksamhet i två av reservaten.

Många problem i reservaten kan inte åtgärdas endast genom Miljöförvaltningens försorg utan kräver att flera förvaltningar i staden samarbetar samt att kontakter med enskilda verksamhetsutövare förstärks. Kontaktnät som byggts upp i tidigare tillsynskampanj bör utökas ytterligare. Under de gångna åren har t.ex. framkommit behov av förbättrad samordning med olika aktörer kring planerade vägprojekt som berör reservaten, så att påverkan på bevarandevärden kan minimeras.

Indikatorer och bedömning av bevarandestatus

I Miljö- och hälsoskyddsnämndens tillsynsplan finns två indikatorer knutna till tillsyn av skyddade områden. Den ena är att tillsyn motsvarande avgiften ska utföras. För 2009 innebar det att 1500 timmar skulle läggas på tillsyn enligt 7 kap. miljöbalken - skyddade naturområden, vilket uppfylldes. Den andra indikatorn är andelen reservat som har gynnsam bevarandestatus.

Under året har ett verktyg med metodik för uppföljning av reservatens bevarandestatus arbetats fram, vilket kommer att börja tillämpas under 2010. Någon noggrann bedömning av tillståndet har därför inte kunnat göras för 2009. En grov uppskattning av påverkan på statusen har dock gjorts (se bilaga 1 och 2). Denna har ställts i relation till de liknande grova bedömningar som redovisades i tillsynsrapporten för 2008, där 4-5 av 8 reservat bedömdes ha gynnsam bevarandestatus. För 2009 är siffran istället 3-4 av 8. Den stora förändringen sedan föregående år är att Igelbäckens kulturresevat inte längre anses ha gynnsam bevarande status på grund av alla ingrepp som skett under året.

Trots detta har Stockholms stads skyddade områden en rik biologisk mångfald. Genom att avsätta dessa områden har staden bidragit till att bevara den biologiska mångfalden. För att upprätthålla de höga värdena i områdena framöver krävs skötsel som motsvarar skötselplanerna och att hänsyn till den biologiska mångfalden även tas i omgivande icke skyddade områden. Den snabba utrotningen av arter är ett stort globalt problem, som i år får extra uppmärksamhet i och med att FN utlyst 2010 till den biologiska mångfaldens år.

Slut

Bilagor

Bilaga 1	Tillsynsarbetet i Stockholms olika natur- och kulturresevat 2009
Bilaga 2	Tillsyn skyddade områden 2009, åtgärds- och statussammanställning